

Türk Dilleri Araştırmaları, 21.1 (2011): 83-94

**Turkish and Kurdish influences in
the Arabic Dialects of Anatolia**

Otto Jastrow
(Tallinn)

Özet: Anadolu Arapçası, ayrı lehçeler (Sprachinseln) biçiminde ortaya çıkar. Suriye sınırı (Mardin) bölgesinden Siirt, Kozluk, Sason bölgelerinin dağlık yörelerine ve Muş Ovası'na kadar uzanır. Bu lehçelerin kendine özgü niteliklerini meydana getiren unsurlar, “yaygın” Arap lehçelerinden ayrılmaları ve baskın olan ulusal dil Türkçeye birlikte bölgesel dil Kürtçenin güçlü etkisi olmuştur.

En önemli fonetik deđişim Kürtçe ve Türkçeden alınan aktarma sözcükler yoluyla, “yaygın” Arap lehçelerinde bulunmayan birtakım yeni ünsüz fonemler olmuřtur. Örn., /p/, /v/, /č/, /ž/, /g/.

Örnekler:

/p/	parčāye ‘parça’	< Türk. parça
/v/	davare ‘rampa’	< Kürt. dever f. ‘yer’
/č/	čəqmāq ‘çakmak’	< Türk. çakmak
/ž/	taşî ‘tazi’	< Kürt. tajî
/g/	gōmlak ‘gömlek’	< Türk. gömlek
	(modern)’	

Bu fonemler dolayısıyla, Arap söz varlığı mirasıyla ilgili ses kaymaları meydana gelmiştir. Örn., EA (Eski Arapça) *kḏb “yalan söylemek” > Mardin Arapçası gəḏəb, yəḡḏəb, EA *kbr “gelişmek” > Kəndərîb gəbər, yəḡbər.

Mümkün olan başka bir gelişme ise aşağıdaki Kinderib örneğinde olduğu gibi iki farklı anlam verecek şekilde bir kökü ayırmak olmuştur: EA *frr “uçmak” > Kinderib farr, yfərr “uçmak, uçup gitmek” ve. varr, yvərr “fırlatmak, fırlatıp atmak”.

Buna benzer bir gelişme ayrıca iki yeni fonem /ē/ ve /ō/ ile genişletilen sesli harf sisteminde gözlemlenebilir.

Anadolu Arapçasında fiile bakacak olursak, zaman/fiil kipi/görünüş gruplarına ilişkin zengin bir sistem ortaya koyduğu görülmektedir ve bu en iyi şekilde hem Türkçenin hem de Kürtçenin karmaşık fiil sistemlerinin etkisiyle açıklanabilir.

Sözlükte, Türkçeden ve Kürtçeden alınan birçok aktarma sözcük bulunmaktadır. Birçok sözlüksel aktarma sözcükler Arapçanın morfolojik sistemiyle iyi bütünleşmiştir. Örn. zangīn “zengin”, zangane “zenginlik”. İlk sözcük doğrudan Türkçe “zengin” sözcüğünün aktarma yoluyla geçmiştir. İkinci sözcük ise Arapça sözcük oluşturma kurallarına uygunluk göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Anadolu Arapçası, qəltu lehçeleri, Türkçe ve Kürtçe etkileri, fonetik sistem

Abstract: Anatolian Arabic occurs in the form of isolated dialects (Sprachinseln); they extend from the proximity of the Syrian border (Mardin) into the mountainous areas of Siirt, Kozluk, Sason and down to the plain of Muş. What shaped their particular character was the separation from the ‘mainstream’ Arabic dialects on the one hand and the strong influence of the dominant national language, Turkish, and the regional language, Kurdish, on the other hand.

The most important phonological change was the introduction of a number of new consonant phonemes not found in ‘mainstream’ Arabic dialects via loan words from Kurdish and Turkish, e.g., /p/, /v/, /č/, /ž/, /g/. Examples:

/p/	parčāye ‘piece’	< turk. parça
/v/	davare ‘ramp’	< kurd. dever f. ‘place’
/č/	čəqmāq ‘lighter’	< turk. çakmak
/ž/	ṭāži ‘greyhound’	< kurd. tajî
/g/	gōmlak ‘shirt (modern)’	< turk. gömlek

The establishing of these phonemes in turn has given rise to corresponding sound shifts in the inherited Arabic vocabulary, e.g., OA (Old Arabic) *kḏb “to lie” > Mardin Arabic gəḏəb, yəḡḏəb, OA *kbr “to grow” > Kəndērīb gəbəṛ, yəḡbər.

Another development which became possible is the splitting of a single root to give two different meanings, as in the following Kinderib example: OA *frr “to fly” > Kinderib farr, yfərr “to fly, fly away” vs. varr, yvərr “to throw, throw away”.

A similar development we can observe in the vowel system which has been enlarged by two new phonemes, /ē/ and /ō/.

The verb in Anatolian Arabic displays a rich system of tense/mood/aspect categories which can be best explained by the influence of the elaborate verbal systems of both Turkish and Kurdish.

In the lexicon there is a large number of loanwords from Turkish and Kurdish. Many lexical loans are well integrated

into the morphological system of Arabic, e.g. zangīn “rich”, zangane “richness”. While the first word is a direct loan from Turkish zengin “rich” the second word follows the rules of Arabic word formation (the Turkish word for “richness” is zenginlik).

Keywords: Anatolian Arabic, qəltu dialects, Turkish and Kurdish influences, phonological system